

FŐÉPÍTÉSZEK

Paks

Horváth András

▲ Fotó: Babai István

Horváth András (1956)

1975–1980 BME Építészmérnöki Kar
építész, településtervező
vezető tervező

1980– Dél-dunántúli Tervező Vállalat,
tervező

1988– Dél-dunántúli Tervező Vállalat,
műteremvezető

1993– PÉCSITERV Rt., műszaki igazgató

1994– PÉCSITERV Rt.,
megbízott ügyvezető igazgató

1996– Horváth és Patartics
Építész Iroda Kft.

1999– Paks város, főépítész
2007– Dél-dunántúli Építész Kamara, elnök

1990 Év Lakóháza miniszteri dicséret

1999, 2012 Év Háza díj

2010 Év Főépítésze díj

2013 Paks város Pro Urbe díja

MASTER ARCHITECTS ANDRÁS HORVÁTH

Based in Pécs, successful architect András Horváth has served as the Master Architect of Paks for more than two decades. The proposed enlargement of the Paks Nuclear Power Plant indicates a new phase of development for the town, which is getting prepared for the significant investment under the direction of the Master Architect. One of the most important aspects ahead of the expected significant growth of population and the arrival of approximately 10 000 construction workers is the development of residential housing and the network of institutions. In the context of this preparatory project, tenders were announced for the renovation of the city centre and an urban planning ideas competition for the residential area on the northern side of Pollack Mihály Street. Today, the main street of Paks lacks the community spaces characteristic for most small European towns. Wishing to address this need, we proposed to create a system of community spaces around the town hall and other institutions of educations and culture that would provide appropriate venues for various communal events. Investment is focused on a dynamically changing segment, with different demand for each period, making the challenge complex and difficult.

INTERJÚ HORVÁTH ANDRÁS FŐÉPÍTÉSSZEL

Dénes Eszter

> Közel két évtizede Paks főépítésze. Eredményes tevékenységét, amely jelentősen elősegítette a város arculatának formálását, a szakma 2010-ben az Év Főépítésze címmel, Paks város közössége 2013-ban Pro Urbe díjjal ismerte el. Gyakorló építész, pécsi irodáját Patartics Zoránnal alapította, főépítész tevékenységének mégsem szülővárosa lett a színhelye. Hogyan került Paksra?

Egy ott élő barátom, Klenk Csaba biztatására pályáztam meg a város által meghirdetett főépítész pozíciót. Csak mint átutazó ismertem addig Paksot, és családi kötődésem sincs a területhez. Sorsom egyik szerencsés eleme, hogy belevágtam. Ugyanakkor sajnálom, hogy Pécsen nem tudom a tapasztalataimat hasznosítani, de így adódott.

> Megbízott főépítész immár tizennyolcadik éve, mellette sikeres irodát visz Pécsen, nem mellesleg a Dél-dunántúli Építész Kamara elnöke. Manapság szinte csak teljes

Sárgödör téri préházak. Fotó: Babai István ►

munkaidős hivatali állásokat hirdetnek e téren, pedig felmérhetetlen előnye van egy tervezői háttérrel rendelkező főépítésznek a település szempontjából.

Az, hogy nem közalkalmazottként végzi az ember a munkáját, ebben a helyzetben tartást ad: van egy biztos háttér, így minden helyzetben könnyedén vállalhatja a szakmai véleményét, vélt vagy valós elvárások irányába tett esetleges görcsös

megfelelési kényszer nélkül. Ez utóbbi sajnos gyakran hibákhoz, vagy éppen tehetetlenséghez vezethet. Amennyiben a tanácsomat nem fogadják el, békében el lehet válni egymástól. Ugyanakkor az évek során rá kellett jönnöm, hogy ez nem ilyen egyszerű. Az ember ugyanis kötödni kezd a településhez, ami lassan beépül a gondolataiba, és nem szeretné csak úgy otthagyni a megkezdett mun-

▼ Erzsébet Szálló épületegyüttese. Építész: Fejérvy Péter, Klenk Csaba, Földes László, Bartók István, Kern Andrea, 2011
Fotó: Babai István

kákat sem. Nekem azonban szerencsém volt: Pakson konstruktívan állnak hozzá a városfejlesztéshez, kíváncsiak a szakmai véleményekre, nemcsak az enyémre, hanem másokéra is. A megbízásos főépítési pozíciót nagyon jó konstrukciónak érzem abból a szempontból is, hogy az ember mögött van egy aktív tervezési gyakorlat és háttér, amit én számtalan módon látok hasznosulni, a főépítési munkám során. E tevékenység egyik legszebb része, amikor a személyes konzultáció alatt tervezési tapasztalatunknál fogva pozitív irányba mozdítjuk a dolgok alakulását, jobba tesszük valaki otthonát, hasznosabbá a megépített szerkezetet. Ez olyan inspiráció, ami nélkül talán nem is lenne szabad főépítési munkát végezni.

► **A szakmát megosztja a kérdés, hogy tervezhet-e egy főépítés az általa felügyelt területre. Ön mit gondol erről?**

Elvi szinten elfogadhatónak tartom, hogy egy főépítés a saját településére tervezzen. Ugyanakkor én nem tervezek Pakson. Megbízotti pozíciómnál fogva kínosan ügyelek arra, hogy senki ne vádolhasson

azzal, hogy magamnak szerzek munkát, vagy saját piaci érdekeimet képviselem a városban. Patartics Zorán Ybl-díjas építésszel közösen visszük pécsi irodánkat. A tizennyolc év alatt neki volt ugyan néhány önálló megbízása, de természetes, hogy a társamat sem hozhatom hátrányos helyzetbe. Úgy gondolom, egy Paks

méretű városban fontos, hogy a főépítés elsősorban a településhez kötődő kollégákat hagyja érvényesülni, illetve olyan tervezőket kapcsoljon a városhoz, akik jó példát tudnak mutatni. Egy kisebb településen ugyanakkor magának a főépítésnek is jó példát kell mutatnia. Hasznosnak, egyben kíváncsúnak tartam,

Deák Jozefa egykori háza (Szeniczey-kúria) műemlék felújítása, bővítése a városi múzeum számára. Építész: Karácsony Tamás, Kern Orsolya, Boór András, 2016

nám, hogy a kisebb településeken állami támogatással foglalkoztassanak főépítést, akinek széles körű tevékenységébe az is beletartozik, hogy megtervezi a buszmegállót, a templomtorony festését, vagy Juli néni gazdasági épületét. Hozzáértő módon tud a kérdésekre választ adni, és segít a helybelieknek. Sajnos a közösség tudásán alapuló építkezés, amely hagyományosan alakította a települések rendjét, mára elveszett. Csak az önálló érdekek mentén épül bármi, ritka, hogy a feladatot átgondolva valami jó és értékes szülessen. Ugyanakkor, ha ezek az emberek egy főépítéstől segítséget kapnának, saját tapasztalatomnál fogva úgy gondolom, hogy más szempontokat is figyelembe vennének, sőt, áldozatokat is hoznának érte. Általában csekély növekedést látunk vidéken, sokszor inkább felépítenek valami újat a falu szélén, mint hogy a régii rendbe tegyék. Szétesik a településszerkezet, rengeteg az elhagyott ingatlan. Ez olyan mérhetetlen kárt okoz anyagilag és szellemi téren, hogy sokkal többet kellene ezzel a problémával foglalkozni.

► **Mi volt az első fontosabb főépítési döntése Pakson?**

Bár nem volt nagy településtervezői múltam, főépítési gyakorlatom meg egyáltalán nem volt, ösztönösen éreztem rá a ma már fenntarthatóság néven a szakma előtti ismert és oktatott szemléletmód néhány elemére. Kezdetben nehezen, de meggyőztem a városvezetést arról, hogy nem szabad egy települést főlegesen növelni, és mindig csak olyan mértékű fejlesztésbe szabad belefogni, amelynek tényleges oka és indoka van. Tanácsomra a belterület növelése helyett egyfajta hiánygazdálkodást folytatott a város: azt a pénzt, amelyet egy városszéli új telekbe és a hozzá tartozó infrastruktúrába fektettek volna, igyekeztünk a város belterületén tartani a régi felújítása, vagy annak helyén új építés ösztönzésével. Kezdetben ugyan sokan panaszkodtak, hogy nehéz telekhez jutni, az új szemléletnek ugyanakkor hamar látványos eredménye lett. Mára egy jó

általános állapotú, intenzíven lakott várostestről beszélhetünk Pakson esetében. Mindeközben elkerültük, hogy nagy áldozatok árán mindentől távol eső területekhez főlegesen közműveket és közszolgáltatást biztosítson a város. E városfejlesztési politika működőképességét igazolja a helyi ingatlanok Péccsel vetekedő magas ára, és a töretlen építési kedv.

► **A paksi atomerőmű tervezett bővítésével újabb fejlődési szakaszba lép a város. Milyen feladatokra kell felkészülni?**

A paksi városfejlesztési elképzelések során két scenárióval számoltunk az atomerőmű kapcsán: egy lassú leállítási folyamattal, amely egy jelentős munkaadó kiesésével is járt volna, vagy a bővítéssel. Amikor megszületett a döntés ez utóbbi mellett, főépítésként meggyőztem a városvezetést arról, hogy aktív szereplőként előre fel kell készülnünk a fejlesztésből adódó feladatokra. Elsőként számba kellett vennünk, mi is történik majd az atomerőmű bővítése során az építési területen kívül, ezért a tavalyi év

során telepítési tanulmánytervet készítettünk. Ebből kiderült, hogy a város és a döntéshozók számára sem elhanyagolható következményei vannak már magának az építési folyamatnak is. A mintegy 6-7 millió köbméter föld és a beépítendő anyagok szállításához megfelelő közúti infrastruktúrára van szükség. A távvezetékek számára több kilométer hosszúságban 250 méter széles területsávokat kell kiszabályozni, ami már tájképi jelentőséggel bír. Külön fejezetek foglalkoznak a lakhatás és az intézményhálózat fejlesztési igényeivel, hiszen feltételezhetően a magyar mellett nagy számban az orosz föderáció területéről érkező családok mérnökei fognak a városba költözni már az építés ideje alatt. Közel tízezer munkást kell ideiglenesen elhelyezni. Számukra biztosítani kell a városi szolgáltatások igénybevételének lehetőségét. Minderre fel kell készülni. Ezért a telepítési javaslat alapján most indul el egy olyan szabályozási módosítási folyamat, melynek keretében a város közel 40%-át kell újraértékelnünk, formálni és átformálni.

► **Egyedül fogtak neki ennek a jelentős tervezési munkának?**

Egyelőre úgy tűnik, hogy ezt a feladatot kizárólag Paks városa vette komolyan, mert az atomerőmű-építkezés kapcsán minden szerződés és kötelezettség kizárólag a konkrét építkezési területre vonatkozik. Paksnak azonban arra kell felkészülnie, hogy lesz egy pillanat, amikor hirtelen mindenki meg akar mozdulni: az építkezéssel kapcsolatba kerülő vállalkozások azonnal el akarják kezdeni a munkát, így az igények özönvízszerű áradata mutatkozik majd telephely, lakáslehetőség, kiszolgálás, élelmezés és minden egyéb vonatkozásban. Meg kell tennünk azokat az előkészületeket, amelyek alapján a vállalkozók és a kormányzat is látni fogja, hogy pontosan mi a feladat. Fontos, hogy azt kellő körültekintéssel, és ne ad hoc módon oldjuk meg. Főépítésként én ez utóbbitól igen féltettem a várost, ezért nagyon örülök neki, hogy komoly áldozatok árán, de elvégeztük ezt a megalapozó munkát mások helyett. Így jelenleg országos szinten mi tudunk a legtöbbet a várható folyamatokról.

► **Ennek az átgondolt előkészítő munkának volt része az új városközpont-pályázat, és a Pollack Mihály út északi oldalára kiírt, lakóterületre vonatkozó városrendezési ötletpályázat?**

A városközpont közigazgatási, kereskedelmi és közösségi területeit, melyeket a 70-es években, az első atomerőmű-építkezés kapcsán alakítottak ki, át kell gondolnunk, mert kinötte őket a város, szétfeszítik annak kereteit. Megváltozott a közigazgatás, jelentősen növekedtek az állami irányítási feladatok, így a kormányhivatalok területigénye is megnőtt. Az igazgatás újraértelmezése mellett jó lenne pótolni azt, ami a 70-es években nem sikerült: egy valóságos városközpont, és a hozzá kapcsolódó megfelelő közterület kialakítását. Most vizsgáljuk a pályázat eredményeit és a lehetőségeket. Nagyon óvatosan kell a döntéseket előkészíteni, mert nagyra vágyó tervekkel könnyen beleszaladhatunk egy olyan megoldásba, ami félbehagyott, emiatt rosszul működő együtteseket eredményez. Éppen ezért pontosan tudnunk kell, hogy az atomerőmű-építkezések kapcsán milyen po-

tenciákkal fog rendelkezni a város, és ténylegesen milyen központi épületekre, milyen fejlesztések finanszírozására lesz lehetőség. Azt is világosan látnunk kell, hogy mire van igénye a városnak, milyen formában szeretné ezeket a köztereket és közintézményeket használni.

► **Az építkezés idejére számottevően megnő ugyan a város lakossága, az új blokk beindítását követően azonban csak a növekedés töredékével kell majd számolni. Az olimpiai falvak és a világkiállítások kapcsán világszerte gondot okoz az épületek újrahajósítása és a funkcióváltás. Kevés a jó példa. Főépítésként vannak ezzel kapcsolatos félelmek?**

Paks városa a várostestet csak olyan mértékig fejleszti, amilyenre a normál üzemmódban szükségünk van. Minden olyan igényt, ami ezen felül van, részben ideiglenes szálláshelyekkel oldjuk meg. Amennyiben megépül az új Duna-híd, a környező települések, köztük Kalocsa városa is erősen érdekelt lesz abban, hogy kapcsolódjon az atomerőmű-építkezéshez. Mi meghagyjuk ennek lehetőségét, hiszen az ezzel járó szükséges fejlesztések hosszú távon az adott települést gazdagítják. Egy egykori katonai vagy gazdasági épület alkalmas lehet arra, hogy egy felújítást követően szállásépületként funkcionáljon, majd később üzemi vagy szociális célokat szolgáljon. Ez egy minden időkben dinamikus változó városfejlesztési kérdés, ahol minden egyes időmetszetben más az igény. Ebben áll a nehézsége és a komplexitása.

► **Minek alapján becsülték meg a várható létszámot?**

Nehéz volt erre vonatkozó adatokat szerezni, hiszen érthetetlen módon minden titkosítva van, így alapvető kérdésekben sem lehetett válaszhoz jutni. Sok esetben nekünk kellett a mozaikokból használható adatbázist alkotnunk. Mára azonban rendelkezünk azokkal a táblázatos adatsorokkal, amelyekből ki tudjuk számolni, hogy az építkezés adott évében mennyi munkás lesz jelen. Arra nézve sem kaptunk adatot, hogy az orosz, illetve az alvállalkozó felek

részéről milyen létszámú és összetételű csoportokkal kell számolnunk. Gondolok itt átlagéletkorra, anyanyelvre, gyermekszületési rátára – ugyanis ezeknek a kérdéseknek egy sor szociális vonatkozásuk van. Mára körbejártuk ezeket is. Ezek eredőjeként alakult ki az a modell, ami alapján kalkulálni tudjuk, hogy mikor, hol, és mekkora létszámot kell elhelyeznünk. Nagyságrendileg 1500 fő körüli végleges lakosságnövekedéssel számolunk, ami elsősorban fiatal, magasan képzett értelmiségiek betelepülését fogja jelenteni.

► **Milyen mértékű a város felvívőképessége? Feltétlenül csak koncentrált elhelyezésben lehet gondolkodni?**

Mintegy 800 lakás megépítéséről van szó. Ezt a mennyiséget nem lehet magánépítkezésekkel vagy kisebb társasházakkal, foghíjtelkeken megoldani. A komolyabb magánbefektetők már megmozdultak, jóval megelőzve a központi döntéshozókat. Több mint 100 lakás beruházásának indítása már folyamatban van. A lakásfejlesztésre vonatkozó modell felállításánál számításba vettük a fejlesztési területeinket, illetve a kisebb, foghíjyszerű meglévő épületek elbontásával adódó lehetőségeket. Ez a számítás azt mutatta, hogy az igény felét, mintegy 400 lakást koncentráltan kell elhelyezni. Erre alkalmas hely a Pollack út északi oldala. Ez a terület a déli oldalon a lakótelephez, illetve egy társasházhoz kert-

városias beépítéshez, az északi oldalon pedig egy hagyományosabb beépítésű kertvárosias területhez kapcsolódik. Ennél fogva a település-központtól a magas igény szintű családi házas beépítésig minden igényt ki tudunk elégíteni. A szabályozási tervben elébe megyünk ennek: pontosan definiáljuk, hogy milyen sűrűségben, struktúrában és jelleggel kívánjuk létrehozni a tömb beépítését.

► **Egy organikusán nőtt város fejlődése sok évszázadot ölel föl, itt pedig most öthat évről beszélünk. A szocializmus idején lakótelepeket építettek a városokba, a századfordulón számos, egyedi és egységes hangulatú, az ingatlanpiacon értékálló és keresett lakásokat és családi házakat magába foglaló tisztviselőtelep született ilyen elgondolásból. Elég, ha a Wekerletelepre gondolunk.**

Szeretnénk, ha ez a terület nem egy több vállalkozó által szétcincált, egyéni érdekektől vezérelt, és annak mentén tervezett történet lenne. Az a célunk, hogy bizonyos nagyobb tömbök egységes építészeti gondolatot képviseljenek, melynek kiválasztásánál szempont az előre mutató, igényes gondolkodás.

► **Ehhez kapcsolódóan írták ki a Pollack Mihály út északi oldalára vonatkozó ötletpályázatot?**

Ennek a várostestbe beékelődő területnek a beépítéséről már negyven évvel ez-

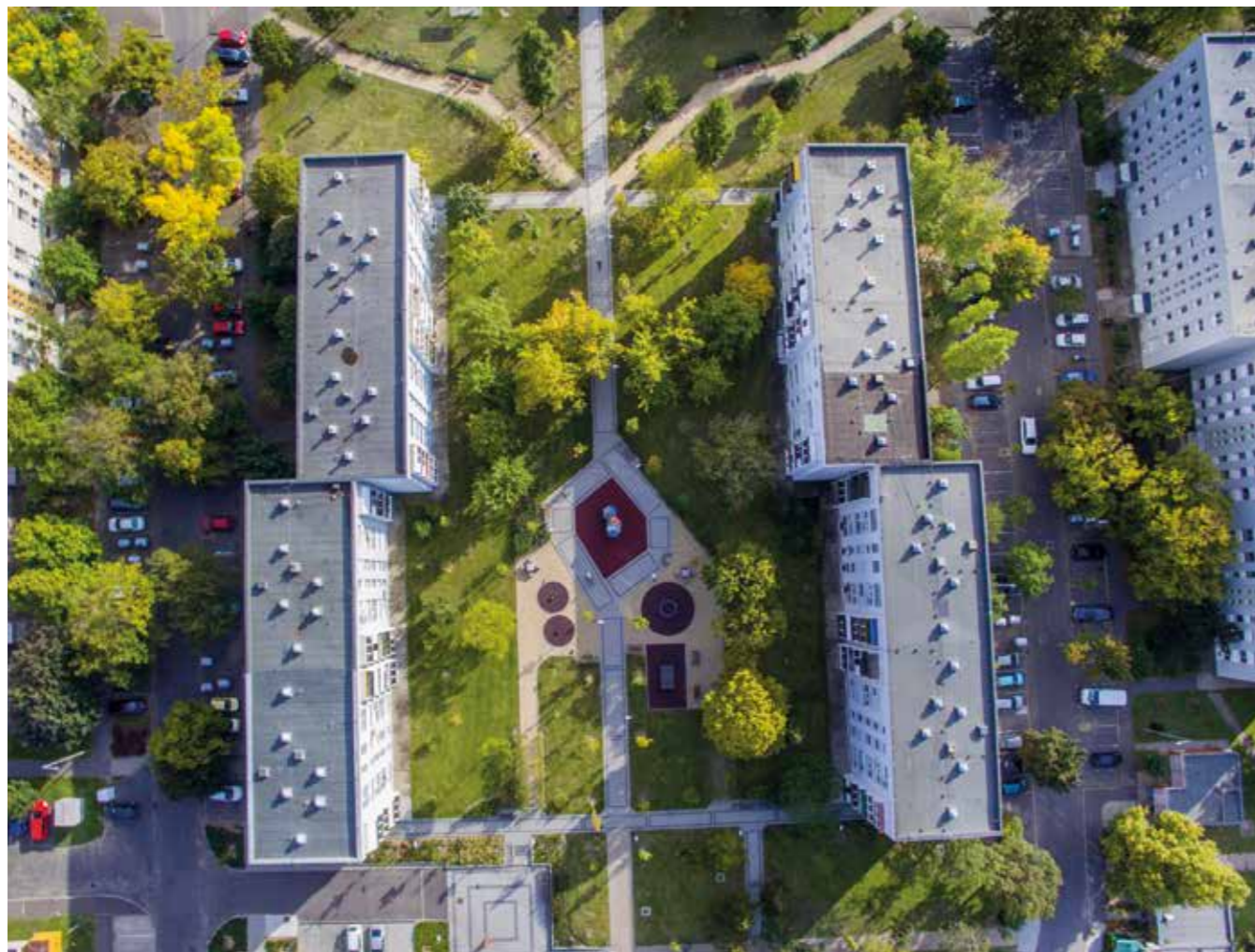
előtt döntés született, de végül nem volt rá szükség, így megmaradt kiskertnek. Olyan mintaszerű beépítést kívánunk itt létrehozni, amely megfelel mindazoknak a szempontoknak, amelyek ma egy korszerű lakóterületet jellemeznek. Ez utóbbiakat megtaláljuk ugyan a nemzeti építészeti politikai irányelvekben, de konkrét példákat még nemigen láttunk rá. Bár az építkezés nem állami jellegű, a lakásfeltételek megteremtése mégiscsak az. Magukat az irányelveket is az állam jelölte ki, ezért különösen fontos, hogy példát szolgáltatjunk arra, hogyan kell hosszú távon fenntartható, korszerű lakásokat építeni.

► **Ami az új városközpont ötletpályázatát illeti, milyen tanulságokkal szolgált ez a település számára? A sajtóban arról lehetett olvasni a beérkező pályaművek kapcsán, hogy nem egészen azt az eredményt hozták, amire számítottak.**

Ha egy ötlet mögött olyan erős megfontolások és koncepció van, hogy összeáll egy izmos egésszé, akkor egy bírálóbizottság örömmel ad első díjat. Amennyiben minden pályázatnál maradnak nyitott kérdések, akkor, bár első díjat nem adunk ki, ez az eredmény is elfogadható, hiszen ennek a pályázattípusnak nem folytatása a tervezési munka vállalásba adása. Az alapvető cél az, hogy a város a konkrét tervezési programhoz kapjon municíót. Való igaz, hogy az értékelt megoldások egyike sem ad teljes egészé-

▲ Az egykori konzervgyár átalakításából született meg a Paksi Képtár új épülete. Építész: Kiss Gyula, Járomi Irén, 2007

ben követendő megoldást, ugyanakkor olyan fontos és új kérdéseket vetettek fel, amelyeket a zsűri összefésülésre és továbbgondolásra érdemesnek tart. Az egyik irányzat egy nagy központi parkterület kialakítását javasolta, és egy új pozícióba állított, a mostani városközponttól távolabb helyezett, teljesen új hangsúlyt képviselő városközpontot tervezett. Véleményem szerint ez utóbbi akkor tud csak új központként funkcionálni, ha rövid időn belül, teljes egészéig épül meg. Ez az elképzelés egy nagy léptékű, érdekes városfejlesztési gondolatot vetített elé, ezért nagyra tartottuk mint megoldást. Ehhez azonban nagyon erős várospolitikai döntésre van szükség, ami mögött kormányzati és egyéb befektetői garanciáknak kell állniuk. A másik véglet – persze voltak köztes megoldások, igényes, szép építészeti gondolatok is –, hogy a városközpontot a meglévő kisvárosi struktúrához illeszkedően kell megépíteni, és a tágas terek helyett éppen a zártság és az intimitás irányába kell haladni. Azt gondoljuk, hogy a kettő között kell az optimumot megtalálni. Ennek alapján dolgozzuk ki most a szabályozási tervet, megadva azokat a sarokpontokat, amelyek alapján a magán- és az állami építkezések is haladhatnak majd.

> Egy ilyen új városközpont felépülése, amennyiben a megfelelő irányt sikerül kijelölni, hány éves programot jelent?

Ez nem egyik napról a másikra valósul meg, hat-nyolc éves periódust ölel fel. Már magánál az atomerőmű-beruházás indulásánál is némi toporgás és csúszás mutatkozik. Nem nagyon volt még rá példa a világban, hogy atomerőmű-beruházások az előre eltervezett időszak alatt be is fejeződtek volna. Az is bizonyos, hogy az új városközpontra vonatkozó igények inkább az építkezés befejezéséhez közeli időszakban jelennek majd meg. Tény, hogy jelenleg nem ez a legfontosabb feladata a városnak, de tudnunk kell az irányt. Ugyanakkor az intézményfejlesztések és a részleges épületfelújítások iránti elvárás már ennél korábban jelentkezhet. A lakosságnövekedésnek pozitív hatása lesz a város közösségi életére, és megnő az igény a közösségi létesítmények használatára. A paksiak, csakúgy, mint az ide érkezők, elvárják, hogy a lehető legjobb körülményeket biztosítsuk számukra minden téren. A magas színvonalú intézményi ellátásra ma is büszke a város.

> Magyarországon nincs jó kicsengése az új városközpont fogalmának. E kifejezés hallatán mindenki a szocializmus alatt meg-

épült, torzoként megmaradt városrészekre asszociál, amelyek általában erőszakos beavatkozás eredményeként, a meglévő szövet szándékos elsovasztásával jöttek létre, nemritkán félbehagyott fejlesztéseket hátrahagyva. Milyen veszélyeket rejt ma egy ilyen projekt?

Először is nagyon pontosan fel kell mérnünk a város potenciálját, hogy ne befejezetlen, élet nélküli terek jöjjenek létre. Paks már megélt egyszer ezt a folyamatot, amikor a kis mezővárosban egyszer csak megjelent az atomerőmű, és megépült a lakótelep. A lakótelep és a régi történeti belváros között félúton kialakítottak egy új, az akkori politikai berendezkedésnek megfelelő városközpontot tanáccsal, pártházzal és szállóval. Ez a maga módján mostanáig jól is szolgált, de az új elképzelés szerint a kormányhivatalok és az ahhoz kapcsolódó szolgáltatások helyét jelöltük itt ki. Ma Paksnak van egy főutcája, de nincs olyan közösségi tere, amelyet egy európai kisvárostól elvárnánk. Éppen ezért merült föl az az elképzelés, hogy a városháza, az oktatási és a kulturális intézmények súlypontjában létrehozunk egy olyan közösségter-rendszert, amely méltó keretet ad a különböző városi eseményeknek, rendezvényeknek. Ez részben egy közterületi megújítás,

A piacnál a tervtől eltérően a fedett elárusítóhelyeket kis üzletekre osztották. Építész: Makovecz Imre, 1989. Fotó: Csák Miklós

< Tömbbelső közterületi rehabilitációja

részben pedig egy olyan új felfogású városháza, amely a porta-lépcsőház rendszere helyett sokkal inkább a valós ügyfélszolgálat és a városlakókkal való kapcsolattartás színtere.

> Kérdés, hogy ezeknek a funkcióknak a már most is többközpontú városban hol lenne a pontos helyük.

Paksnak van egy központja a lakótelepen, egy a történelmi városrészben, és egy a kettő között. Ha egy teljesen független negyedik alközpontot, immár főközpontot alakítunk ki, akkor már túlságosan szétesik a városszerkezet. Éppen ezért most inkább úgy gondolom, hogy a mostani közigazgatási központ vonzásonjában kell tartanunk az új fejlesztéseket. A központot funkciójában és területében is bővíteni kell, ez biztosítaná az együttes jó működését.

> Ami az óvárost illeti, már most tapasztalható a CSOK-os lakásépítési láznak köszönhető sűrűsödés? Ráadásul mindez kiesik a főépítés látóköréből az egyszerűsített bejelentési eljárás miatt. Mi a paksi tapasztalat ezzel kapcsolatban?

Nincsen jó véleményem erről, kamarai emberként a tűzvonalban perlekedek is miatta, nem sok barátot szerezve kormányzati oldalon. Azt gondolom, hogy a 300 négyzetméteres bejelentési eljárás alapvetően elhibázott. Ami a mértéket illeti, a 300 m²-t már megemésztettük, de az a fölötti területnél semmilyen életszerű indokot nem tudok arra találni, miért kellene építési engedély nélkül, gyorsítva haladni. Gyakorló építészként soha nem volt rossz tapasztalatom az engedélyezési folyamattal. A településképi véleményezés a főépítési jelenléttel megtámogatva egyedül képviseli a helyi közösséget, amelyet nem szabad figyelmen kívül hagyni. Ezért tartom nagy hibának, hogy a településektől elveszik a véleményezés lehetőségét az egyszerűsített eljárásban. Tudomásul kellene venni, hogy ha egy település foglalkozni akar a településképiével, akkor ezt a jogot nem szabad elvenni tőle, ez az önkormányzatiság megsértése.

> Nem gondolja, hogy az idén megalkotandó településképi arculati kézikönyvek és a hozzájuk kapcsolódó településképi rendeletek megoldják majd ezt a kérdést?

Nem gondolom. Az arculati kézikönyvet önmagában jó műfajnak tartom. Ismerem az előképül szolgáló ír Cork megyei példát, valamint Krizsán András kiváló Balatonfelvidéki építészeti útmutatóját. Ugyanakkor ez nem más, mint egy segédlet, egy közízlést formáló munka, amely, feltéve, ha jól állítják össze, hasznos tud lenni. Azt azonban mérhetetlen ostobaságnak tartom, hogy 3200 magyar településnek mindössze egy év alatt kell kézikönyvet és rendeletet alkotnia – így fölösleges és értelmetlen folyamatról van szó. Bizonyára lesz, aki megcsinálja ennyi idő alatt, de annak kétséges a minősége... Aki pedig nem készíti el, azt szankcionálják. Úgy gondolom, hogy az arculati kézikönyv egy közösségi műfaj. Kialakítása során el lehetne indítani egy párbeszédet a településtervező szakma és a helyi közösség között, értelmes eredményt remélve. Ezzel szemben ez most csupán egy fölösleges kényszer a települések életében. Az pedig, hogy szétválasztják a településrendezést és a településképi arculatot, egyenesen merénylet a településtervező szakmával szemben. Már jelenleg sem a rendezési terv készítője működik közre feltétlenül a rendelet megalkotásában. Ráadásul a településrendezési terv és a településképi-védelmi rendelet különféleképpen kezd zónázni. Ennek következtében szét fog válni az, ami most a településrendezésen keresztül az övezetek kialakításával úgy-ahogy struktúrát adott a településeknek. Amennyiben az övezetektől elválik a településképi követelményrendszer, akkor az egész úgy összekavarodik, hogy senki sem fogja tudni, hová, mit kell csinálni. Ez egy rosszul végiggondolt rendszer, amely véleményem szerint bukásra van ítélve.

> Tart ön tervtanácsot Paksra? Van hagyománya az előzetes főépítési konzultációnak, akár kisebb magánépítkezéseknél?

Paksra az egyszerű bejelentés megjelenéséig az volt az előírás, hogy minden esetben szükséges az előzetes főépítési

konzultáció, illetve a településképi vélemény. Jól kialakult ennek a rendszere, a Paksra tervező kollégákkal szinte kivétel nélkül jó szakmai kapcsolatot ápolok. A munkám legszebb részének tartom, hogy a tervezési munka indításánál bábkodhatom. Egy kicsit nagyobb rálátásom van a feladatra, annak lehetséges megoldási irányaira, szükség esetén jó irányba tudom terelni az elképzeléseket. Viszontlátni egy ilyen tervet, majd az épületet – a legjobb, ami egy főépítés-szel történhet. A főépítési tervtanácsnak inkább az elmúlt időben nőtt meg a jelentősége, ahogy nagyobb számban megjelent a lehetőségeket túlzottan kihasználó vállalkozói lakásépítés.

> A megrendelők is együttműködők?

Amikor egy rossz tervrajzot hoznak, mert nyilvánvalóan a tervezési díjon spóroltak, akkor együtt kiszámoljuk, mennyibe is kerül az adott ház egy négyzetméterének megépítése. Szembesítem őket azzal, hogy öt perc alatt hány négyzetmétert takarítunk meg a konzultáció során általános alaprajzzal. Ekkor általában maga a megrendelő ismeri fel, hogy megéri egy kvalitásos tervezőt megbízni. Egyelőre még az egyszerű bejelentések-nél is sikerült fenntartani a konzultáció hagyományát, holott az erre vonatkozó rendelet még nem született meg. Általában településképi véleményt is kérnek, e helyett mi jelenleg támogató véleményt tudunk adni. Nagyon károsnak tartom a városra nézve, hogy a jogszabály segítségével az adott közösség elöl el lehet rejteni, hogy mi fog épülni.

> Hiába jó az indulás, ha végül nem az épül meg, és a végeredményt senki sem ellenőrzi. Nincs visszacsatolás a tervzsűri felé. Az építésfelügyeletnek nincs kapacitása, ráadásul csak bejelentést követően szállnak ki egy helyszínre, azaz elvárják, hogy a közösségből valaki komoly illeték ellenében jelezze, ha problémát észlel.

Van visszacsatolás, mert ott fog állni a ház. A veszély valóban fennáll, amelyet csak úgy lehetne elhárítani, ha az önkormányzatiság szellemében a település

visszakapná azt a jogot, hogy az építkezést ő maga felügyelje. Ha mást épített, akkor a településképi kötelezésnek a jogintézmény rendelkezésére áll. Ugyanakkor kétlem, hogy egy ötszáz lelkes faluban, ahol mindenki ismer mindenkit, a polgármester bármit is lebontatna.

> Megoldás lehet, ha a kötelező művezetést is vállalni kényszerülő építész vállalja a felelősséget?

Nem mindenki áll azon a morális szinten, hogy kiálljon a terve mellett, sokan nem vállalják fel a konfliktust. Összegezve, az épített környezet terén számtalan keserű tapasztalatunk volt és lesz. Önmagában az építési engedélytől valami még nem lett szép. Azonban hiszek abban, hogy a főépítési rendszer tud a leghatékonyabban beavatkozni a településképhez, ha teljes struktúrájában meghagyják a jogosítványait. Ha gazdaként működhet egy főépítész, odafigyel a településképi szempontjából domináns összefüggésekre. Nem kis munka, de nem lehetetlen meggyőzni az építettest és a megbízót.

> A makovecki életmű gondozásáról szóló legutóbbi kormányhatározat értelmében a paksi templom, mely a város egyik emblemikus épülete, energetikai korszerűsítést kap.

Energetikai korszerűsítés és általános felújítás lesz. Ami a közterületet illeti, az egyik oldalt a közelmúltban rendeztük az eredeti elképzelések szerint. Az előtte lévő utcát is nemrég építette át az önkormányzat. A templom mögötti parkterületre már készült ugyan egy kertészeti terv, egyelőre azonban még nem látom rá a forrást.

> Makovecz Imre is volt Paks főépítész, a 80-as években. Ekkor szintén napirenden volt az erőmű bővítése, kétezer lakás építésére merült fel igény. Vezetésével a Makona, és más nagy irodák bevonásával több területre is készültek beépítési tanulmánytervek.

Végül elmaradt a bővítés, és csak a tisztviselőtelep egyik mintaháza épült fel. Ez az elképzelés véglegesen lekerült a napirendről?

Ez a bizonyos beépítés nem tudott kibomlani, és nincs is napirenden. Makovecz Imre paksi tevékenysége során inkább a pontszerű beavatkozásokon keresztül ért el nagy eredményeket, a városrendezési összefüggésekben való gondolkodásnál az ő építészeti téralakítási elképzelései, bár önmagukban érdekes és értékes gondolatok, nem voltak összeegyeztethetők a városszerkezettel. Tevékenységét a templom, a lakótelepen lévő egykori, mára sajnos funkcióját veszített piac, és az általa Paksra hívott építésszek egy-egy különleges alkotása jellemzi.

> Mi az elképzelés a hetvenes években emelt lakótelep hosszú távú jövőjével, megújításával kapcsolatban?

▼ Az atomerőmű lakótelepe egykor és ma. Homlokzati ornamentika: Pécs Csoport, 1973

Ez a lakótelep véleményem szerint az egyik legjobban tervezett, európai szten-derdeknek megfelelő, legszebb ilyen városszerzővet hazánkban. Bizonyos felújítási munkák ugyan nem hagyhatók el, de sem szociológiai, sem műszaki probléma nem áll fenn, ami miatt ezeket nekünk ki kellene átkozni. A közterületek folyamatosan megújulnak az önkormányzat segítségével. És éppen itt van a legjelentősebb beavatkozási pont a műszaki felújításon túl: olyan közterületi minőséget vittünk a telepre, ami át- és felértékeli ezt a környezetet. Ez a közösségnek a lakóhelyéhez való viszonyát alapjaiban változtatta meg.

> A Pécs Csoport Csete György irányításával készítette az orosz paneles technológiával épült lakótelep fejlesztési terveit. Kezdetben a rendelkezésre álló sablonok cseréje nélkül a szürke panelépületek humanizálá-

sára került sor szerves formálású erkélyelemekkel és a panelfelületek népi ihletésű fehér, nyomatos díszítésével. Később számos terv született az addig merevséget és sematizmust sugárzó épülettömegek szerves formálására, valamint új, élhetőbb lakásalaprajzok kifejlesztésére, de ezek végül nem valósulhattak meg, a Tulipánvitát követően pedig a csoport is felbomlott. A homlokzaton megjelenő ornamentika védett városképileg? Mi lesz a sorsuk a hőszigetelési lázban?

A homlokzati ornamentika a panelosztásra szerkesztődött, amelyet a hőszigetelés eltakar. Sajnos nem lehet megtartani az eredeti felületeket, az új vakolatra helyezett raszteres díszítés ellen pedig maguk a lakók tiltakoznak, mert a paneles szerkezetre emlékezteti őket. A jellegzetes grafikai megoldásokat a felújítások során festéssel, vakolatstruktúra-váltással megjelenítjük. A teraszok, előtetők

formai megoldásai, ahol műszakilag megoldható, megmaradnak.

> Közel két évtizede Paks főépítésze, ez idő alatt számos polgármester, városvezetés váltotta egymást. Önnek mindenkivel sikerült megtalálnia a hangot. Mit tanácsol a fiatal, kezdő kollégáknak?

Először is azt tanácsolom, hogy ne érdekelje őket a politika. Önálló, megalapozott véleményt kell képviselni, függetlenül a politikától. A körültekintően megalkotott vélemény előbb-utóbb igazolja önmagát, és ez megbecsüléshez vezet. Ugyanakkor kell egy bizonyos megfontoltság és józan-ság is a főépítési munkához. Egy városban mindig működnek érdekek, mérlegelés kérdése, melyik vállalható, melyik nem. Az a tapasztalatom, hogy az érdekek mögött álló egyének jó partnerekké válhatnak, és meggyőzhetőek a városra és a közösségre figyelés fontosságáról.

A fotóért köszönetet mondunk a Paks Város Önkormányzatának és a Makovecz Imre Alapítványnak